

Tradicionalna 33. po redu, manifestacija

NEDELJA KVALITETA 2024

Tradicionalna, 33. po redu manifestacija Nedelja kvaliteta 2024, održana je 6. i 7. marta u Beogradu – Privredna komora Srbije. Fondacija za kulturu kvaliteta i izvrsnost – FQCE u saradnji sa PKS, pod pokroviteljstvom Ministarstva privrede – resornog ministarstva za infrastrukturu kvaliteta, uz podršku Akreditacionog tela Srbije, Instituta za standardizaciju Republike Srbije, Direkcije za mere i dragocene metale, Asocijacije za kvalitet i standardizaciju Srbije – AKS i Inicijative za kvalitet zemalja srednje i jugoistočne Evrope – MSEECQI, okupila je brojne autore i učesnike iz zemlje i okruženja. Skup je u ime Ministarstva privrede otvorio *Nikola Vitas*, pomoćnik ministra, u ime domaćina – Privredne komore Srbije, prisutnima se obratio *mr Dušan Stokić*, rukovodilac Centra za životnu sredinu, tehničke propise, kvalitet i društvenu odgovornost, a u ime FQCE *Vladimir Trajković*, predsednik Fondacije.

Generalni sponzor Nedelje kvaliteta 2024, bio je SGS Beograd doo.

Nikola Vitas

Mr Dušan Stokić

Vladimir Trajković, predsednik FQCE, pozdravio je, u ime organizatora 33. Nedelje kvaliteta, brojne učesnike i predstavnike: Privredne komore Srbije – suorganizatora i domaćina manifestacije; Ministarstva privrede, resornog ministarstva za infrastrukturu kvaliteta; Institucija infrastrukture kvaliteta – Akreditacionog tela Srbije, Instituta za standardizaciju Republike Srbije, Direkcije za mere i dragocene metale; Asocijacije za kvalitet i standardizaciju Srbije; Hrvatskog društva menadžera kvalitete; Centra za kvalitet Fakulteta inženjerskih nauka Kragujevac; Učesnike iz regiona;

Predstavnike partnerskih organizacija FQCE; Eksperte, autore saopštenja; Predstavnike generalnog sponzora i sponzora manifestacije.

Gospodin *Trajković* je, povodom 30 godina Nacionalne nagrade za poslovnu izvrsnost *Oskar kvaliteta 2024*, najavio i obrazložio prvi konkurs za novi model – *Model zdravstvo*.

Pored predstavnika organizatora, domaćina i pokrovitelja, učesnicima Nedelje kvaliteta 2024. su se prigodnim govorima obratili predstavnici infrastrukture kvaliteta: *Tatjana Bojanić*, direktor Instituta za standardizaciju Srbije; *Mr Dragan Pušara*, direktor

Akreditacionog tela Srbije; *Nikola Petrović*, pomoćnik direktora Direkcije za mere i dragocene metale.

Skup su pozdravili i predstavnici asocijacija za kvalitet: *Prof.dr Miroslav Drljača*, predsednik Hrvatskog društva menadžera kvalitete; *Prof.dr Zoran Punoševac*, predsednik Asocijacije za kvalitet i standardizaciju Srbije; *Prof.dr Miladin Stefanović*, direktor Centra za kvalitet Fakulteta inženjerskih nauka u Kragujevcu.

MODEL ZDRAVSTVO, ZANIMLJIVE TEME I IZUZETNI PRIMERI DOBRE PRAKSE

Teme iz raznih oblasti kvaliteta i poslovne izvrsnosti; Prezentacija novog modela Nacionalne nagrade za poslovnu izvrsnost „Oskar kvaliteta“ – *Model zdravstvo*; Primeri dobre prakse dobitnika nagrada „Oskar kvaliteta 2023“, koje su predstavili: Centar za medicinsku biohemiju UKCS, GENERALI OSIGURANJE SRBIJA i HUTCHINSON DOO RUMA; Okrugli sto je održan sa temom: „Standardi za sisteme menadžmenta i klimatske promene“ – bili su neki od sadržaja Nedelje kvaliteta 2024.

Od tema sa ovog skupa izdvajamo: Kako nagrade kvaliteta doprinose unapređenju kvaliteta i izmeni kulture kvaliteta – *Vladimir Simić*; Model prevencije štete usled poremećaja u lancima snabdevanja u budućim krizama – *prof.dr Miroslav Drljača*; ESG u praksi – *Boško Gavović*; Treba li isključiti finansijski aspekt iz sustava upravljanja kvalitetom – *Prof.dr Krešimir Buntak*; Industrija 5.0 i društvo 5.0 – poređenje, komplementarnost i koevolucija – *prof.dr Vlado Radić*; Koncept ličnog razvoja i organizaciona kultura – *mr Milan Ivanović*; Svest kao komponenta standarda sistema menadžmenta – *dr Radoslav Raković*...

Novi Nacionalni model poslovne izvrsnosti za Sektor zdravstvo, predstavio je *dr Miloš Jelić*, predsednik Stručnog saveta FQCE, a *doc.dr Sanela Stanković*, direktor Centra za medicinsku biohemiju UKCS, izložila je Centralnu ulogu laboratorijske medicine u javnom zdravlju i integrisa-

Dr Miloš Jelić

Milan Nestorović

Doc. dr Sanja Stanković

noj brizi o pacijentu, kao praktični primer Centra za medicinsku biohemiju – Šampiona izvrsnosti 2023. godine, u kojoj je dr Sanja Stanković osvojila priznanje *Lider poslovne izvrsnosti*.

Dobru praksu Generali osiguranja Srbije, Šampiona izvrsnosti 2023, predstavio je Milan Nestorović, direktor Direkcije za HR i strategiju, izuzetnim izlaganjem: *Generali – briga o ljudima*, dok je *Integrisani sistem menadžmenta kompanije Hutchinson Ruma*, izložila Bojana Maksić, IMS specijalista u ovoj kompaniji, dobitnika Nagrade „Oskar kvaliteta 2023“ za oblasti: 1. *Liderstvo*, 4. *Procesi i tehnologije* i 7. *Zadovoljstvo zaposlenih*.

Pored primera dobre prakse dobitnika Oskara kvaliteta 2023, dobru praksu svojih organizacija prezentirale su: *Dipl.farm.spec. Julijana Ivanović*, Apoteka Požarevac – *Koncept novog sjaja državnog apotekarstva*, *farmaceuti jačaju zdravstveni sistem Srbije*; *Aleksandra Heleta Milošević*, JP Putevi Srbije – *Integrisani menadžment sistemi i finansijsko upravljanje i kontrila u JP Putevi Srbije*.

Uvodničari okruglog stola: „*Standardi za sisteme menadžmenta i klimatske promene*“, bili su *Branislava Milovanov* i *mr Dušan Stokić*, a moderator *dr Miloš Jelić*. Ova, veoma aktuelna tema, okupila je brojne učesnike na samom kraju „Nedelje kvaliteta 2024“, koja je završena obraćanjem *Vladimira Trajkovića* – predsednika FQCE, sa pozivom prisutnima za učešće na konkursu za „Oskar kvaliteta 2024“, kako za *Opšti model* koji ove godine obeležava jubilej – 30 godina postojanja tako i za novi sektorski – *Model zdravstvo*.

Bojana Maksić

STABILAN PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR U OBLASTI INFRASTRUKTURE KVALITETA

Gospodin *Nikola Vitas*, pomoćnik ministra privrede – Sektor za kvalitet i bezbednost proizvoda, na svečanom otvaranju Nedelje kvaliteta 2024, ukazao je na stabilan pravni i institucionalni okvir u oblasti standardizacije, metrologije, akreditacije i ocenjivanju usaglašenosti, koji je postavilo Ministarstvo privrede u pret-

hodnom periodu, kao i na kontinuiran rad na njegovom daljem unapređenju.

Gospodin *Vitas* je dalje rekao da danas, više nego ikada ranije, postoji neophodna potreba da zajedničkim snagama svih ključnih institucija infrastrukture kvaliteta stvaramo odgovarajući privredni ambijent kojim se obezbeđuju preduslovi za održivi ekonomski rast, nesmetan plasman proizvoda na jedinstveno tržište EU, odnosno podizanje sveukupnog nivoa konkurentnosti srpske privrede.

On je istakao saradnju Ministarstva privrede sa Razvojnou agencijom Srbije, kojom se pored mnogih podsticaja privrednicima, sprovodi program za sufinansiranje troškova za usluge iz oblasti infrastrukture kvaliteta. Tako je Ministarstvo privrede za realizaciju „Programa podrške razvoju konkurentnosti“, obezbedilo sredstva u iznosu od 100 miliona dinara.

PKS – AKTIVNI UČESNIK U BITNIM AKTUELNIM DEŠAVANJIMA

Mr Dušan Stokić je, pozdravljajući prisutne u ime Privredne komore Srbije, naglasio značaj skupova u organizaciji Fondacije za kulturu kvaliteta i izvrsnost, Asocijacije za kvalitet i standardizaciju Srbije, Hrvatskog društva menadžera kvalitete...na kojima su teme kvaliteta i infrastrukture kvaliteta u prvom planu.

Gospodin *Stokić* se zatim osvrnuo na bitna aktuelna dešavanja, u kojima je PKS aktivni učesnik.

Najpre je naveo inicijativu regionalnog karaktera, koja se tiče Komorskog investicionog foruma šest ekonomija Zapadnog Balkana, koja postoji još od 2017. godine. Sada je u toku priprema novog ciklusa, novog akcionog plana, koji treba da obuhvati period od 2025. do 2030. godine.

Odlukom odgovarajućih instanci u okviru ovih struktura, formirana je jedna tematska grupa posvećena infrastrukturi kvaliteta, a Srbija, odnosno Privredna komora Srbije je koordinator te radne grupe. Povodom toga je gospodin *Stokić* rekao, da je to prilika da se u konsultacijama sa svim zainteresovanim stranama, najviše sa biznis sektorom, identifikuju ključni problemi i prepreke u slobodnom kretanju roba i da PKS kroz odgovarajuće predloge i preporuke da inpute za novi akcioni plan koji treba da se usvoji na nivou ekonomija šest zemalja Zapadnog Balkana u saradnji sa Centrom i sa Regionalnim savetom za saradnju.

Dušan Stokić je zatim istakao dve aktuelne teme, na koje je PKS stavila poseban akcenat: digitalizacija i zelena transformacija, navodeći aktivnu saradnju sa nadležnim ministarstvi-

ntinuiran
ređenju.
e rekao
a ranije,
la zajed-
h institu-
stvaramo
ent kojim
a održivi
plasman
tište EU,
og nivoa
de.
nistarstva
cijom Sr-
h podsti-
program
a usluge
eta. Tako
realizaci-
u konku-
tva u iz-

BITNIM IMA

ravljajući
more Sr-
a u orga-
i kvalite-
kvalitet i
skog dru-
a kojima
ure kvali-

osvrnuo
u kojima

vu regio-
e Komor-
est eko-
oja posti-
je u toku
og akcio-
ivati peri-

nstanci u
na je jed-
na infra-
odnosno
koordin-
n toga je
to prilika
vim zain-
še sa bi-
jučni pro-
rom kre-
dgovara-
da inpu-
ba da se
est zema-
radnji sa
savetom

akao dve
KS stavi-
acija i ze-
ši aktivnu
nistarstvi-

Tatjana Bojanić

ma sa kojima je realizovan niz obuka koje se tiču teme klimatskih promena, konkretno ugljeničnog otiska (CBAM), odnosno nove evropske regulative koja se odnosi na evropske kompanije, kao i na domaće koje izvoze na tržište Evropske unije. U tom kontekstu su jako važni međunarodni standardi, koji pružaju podršku u primeni ove uredbe.

Stokić je naveo niz obuka, organizovanih po sektorima za oblasti: cementne industrije, đubriva, ali i aluminijuma, gvožđa i čelika. To su industrije koje podležu toj novoj uredbi za mehanizam prekograničnog usklađivanja cene CBAM, s obzirom da je tema klimatskih promena izuzetno aktuelna, a da se ona reflektuje i na standard sistema menadžmenta 9001, 14001.

Na okruglom stolu „Standardi za sisteme menadžmenta i klimatske promene“: Mr Dušan Stokić, dr Miloš Jelić i Branislava Milovanov

U SUSRET ZNAČAJNOM JUBILEJU – 90 GODINA POSTOJANJA INSTITUTA ZA STANDARDIZACIJU SRBIJE

Tatjana Bojanić, direktorka ISS, govorila je najpre o ostvarivanju uslova za dobro funkcionisanje privrede, u čemu pomažu i standardi, s obzirom da je lako unapređivati poslovanje kada su redovni radni procesi uređeni.

Ono što Institut svih ovih godine radi, nastavlja i dalje, međutim sada pokušavamo da malo više oslušujemo naše korisnike i nadamo se da u tome uspevamo – rekla je gospođa *Bojanić*, navodeći primer nedavno održanog skupa sa 160 učesnika, na temu rizika vezano za medicinska sredstva.

– To je pokazatelj kako i na koji način se znanje može deliti, ako daje-

te ljudima ono što njima treba, odnosno ono što su oni na neki način inicirali. Ovim putem vas pozivam da dostavite sve ono što smatrate da bismo mogli da podelimo sa vama, jer svi mi upravo postojimo zbog vas.

Tatjana Bojanić se osvrnula na veoma značajne jubileje naših institucija infrastrukture kvaliteta obeležene u 2023. godini: 25 godina Akreditacionog tela Srbije i 150 godina metroligije u Srbiji, a da će Institut za standardizaciju ove – 2024. godine, proslaviti 90 godina postojanja. Jubilej ISS će biti obeležen osmislenim okupljanjima – konferencijama, okruglim stolovima, seminarima..., kao i monografijom koja je u pripremi.

ATS – NOVE USLUGE, PRODUŽENJE CIKLUSA AKREDITACIJE, PODIZANJE STATUSA OCENJIVAČA

Mr Dragan Pušara, direktor Akreditacionog tela Srbije je – nakon pozdrava upućenih prisutnima od zaposlenih ATS-a i u svoje lično ime, dao

Učesnici Nedelje kvaliteta 2024, na otvaranju skupa

Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju 2022/2464 i ESG standardi

ESG (Environmental, social, and corporate governance) standardi predstavljaju skup principa i kriterijuma koji se koriste za ocenjivanje korporativnog uticaja na društvo i okolinu, kao i kvalitet korporativnog upravljanja a koji postepeno postaju ključni faktor u odlučivanju investitora i drugih zainteresovanih strana kada je reč o ulaganjima i poslovanju.

Kao što im ime kaže, ovi principi fokusiraju se na različite sfere uticaja, a pre svega na:

- Ekološki aspekt koji razmatra uticaje koje kompanija ima na okolinu, kroz izveštavanje o emisiji gasova sa efektom staklene bašte, upotrebi resursa, upravljanje otpadom, očuvanje biodiverziteta, i slično. Kompanije koje uspešno upravljaju ovim aspektima i demonstriraju odgovornost prema okolini, često su vidljivije i privlačnije za investitore koji vode računa o održivosti.

- Društveni aspekt ESG standarda odnosi se na način na koji kompanija upravlja odnosima sa zaposlenima, dobavljačima, klijentima i zajednicom u kojoj posluje, uključujući i prava zaposlenih, radne uslove, diverzitet i inkluziju, angažman zajednice i korporativnu društvenu odgovornost.

- Upravljački aspekt obuhvata skup pravila, kontrola, politika i procedura kojima se uređuje upravljanje i nadzor u kompaniji, uključujući korporativno upravljanje, transparentnost u izveštavanju, etička pitanja, rešavanje sukoba interesa i slično. Dobar korporativni upravljački okvir može pomoći u smanjenju rizika i promovisanju održivog dugoročnog rasta.

ESG standardi postaju sve značajniji, i to ne samo zbog njihove vrednosti u uspostavljanju etičkog i održivog poslovanja već i zato što investitori sve više prepoznaju da kompanije koje dobro upravljaju ESG aspektima često imaju bolje dugoročne performanse i manji je rizik u poslovanju, pa su ulaganja bazirana na ESG kriterijumima stoga sve popularnija među investitorima koji žele da svoj kapital usmere ka održivim i društveno odgovornim kompanijama. Važno je napomenuti da se ESG standardi stalno razvijaju kako bi odgovorili na promenli-

Tatjana Bojanić, direktorka ISS

ve društvene, ekološke i korporativne potrebe i izazove, zbog čega se u ovoj oblasti često sreću novi okviri i smernice, a razvijaju se u saradnji raznih vladinih i nevladinih organizacija i regulatornih tela, međunarodnih organizacija i institucija, specifičnih industrija ili sektora. Ujedinjene nacije i Svetska banka, imaju najznačajniji uticaj na njihov razvoj, a Evropska unija je implementirala niz direktiva i propisa koji se odnose na ESG izveštavanje i održivost.

Prilikom razvijanja ESG standarda uzimaju se u obzir međunarodni i evropski standardi iz relevantnih oblasti, ali je takođe važno njihovo prilagođavanje lokalnim i regionalnim uslovima i zakonodavstvima, posebno jer teže globalnoj primeni.

Međunarodna organizacija za standardizaciju igra važnu ulogu u razvoju standarda koji se odnose na ESG aspekte. U konkretnoj primeni, neki od ISO standarda pružaju okvir koji može pomoći kompanijama u

poboljšanju njihovih ESG performansi, kao na primer ISO 14001 – Sistemi menadžmenta životnom sredinom – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje; ISO 26000 – Uputstvo o društvenoj odgovornosti; ISO 45001 – Sistemi menadžmenta bezbednošću i zdravljem na radu – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje.

Nedavno je Tehnički menadžment odbor Međunarodne organizacije za standardizaciju formirao novu „Stratešku savetodavnu grupu za ekološke, društvene i upravljačke aspekte” (SAG-ESG), koja se fokusira na okvire objavljivanja za ESG izveštavanje. Ova inicijativa podstiče razvoj preporuka i smernica o tome kako ojačati vezu između ISO standarda i ESG okvira objavljivanja za izveštavanje, iako ovo ostaju odvojeni koncepti.

Evropska direktiva o nefinansijskom izveštavanju poznata je kao Direktiva 2014/95/EU. Ova direktiva je amandman na Direktivu 2013/34/EU i odnosi se na objavljivanje nefinansijskih informacija i informacija o raznolikosti od strane određenih velikih kompanija i grupa. Direktiva 2014/95/EU je ključni element u okviru Evropske unije za unapređenje transparentnosti korporativnog izveštavanja o socijalnim i ekološkim pitanjima. Na primer, Direktiva o nefinansijskom izveštavanju (Non-Financial Reporting Directive – NFRD) zahteva od određenih velikih kompanija da izveštavaju o načinu na koji njihovo poslovanje utiče na okolinu, društvo i upravljanje. Međutim, Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju (Direktiva (EU) 2022/2464 Evropskog parlamenta i Saveta od 14. decembra 2022. o izmeni Uredbe (EU) br. 537/2014, Direktive 2004/109/EZ, Direktive 2006/43/EZ i Direktive 2013/34/EU u pogledu korporativnog izveštavanja o održivosti – Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)), stupila je na snagu 05.01.2023. godine, nadograđuje NFRD, proširuje obaveze izveštavanja na veći broj kompanija i detalja i opsega informacija koje treba prijaviti. CSRD takođe uključuje zahteve za pouzdanost i proveru podataka. ESG standardi i kriterijumi često se usklađuju sa širim

odbor HDMK
Istroslav Drljača
– Academician
ISO – Member
EQ – Member

zakonodavstvom EU, kao što su propisi o zaštiti životne sredine, radno pravo i korporativno upravljanje. Takođe, EU pruža smernice i podršku za kompanije u smislu uspostavljanja procedura kojima se kompanijama olakšava pristup ESG izveštavanju. Primera radi, EU je razvila smernice za izveštavanje o klimatskim podacima, koje pomažu kompanijama da integrišu klimatske faktore u svoje ESG izveštaje i digitalnu taksonomiju koja omogućava standardizaciju načina na koji kompanije izveštavaju o održivosti i ESG faktorima, radi olakšavanja poređenja i analize podataka. Sve u svemu, EU regulativa igra ključnu ulogu u oblikovanju načina na koji se ESG standardi razvijaju i primenjuju unutar Unije, postavljajući okvir za kompanije da izveštavaju o svojim uticajima na okolinu, društvo i upravljanje na transparentan i dosledan način.

Direktiva o korporativnom izveštavanju o održivosti (CSRD) ima za cilj poboljšanje i proširenje obaveza izveštavanja o održivosti za kompanije unutar EU. CSRD proširuje opseg kompanija koje su obavezne da izveštavaju o održivosti, uključujući sve velike kompanije bez obzira na to da li su javno listirane, kao i sve javno listirane kompanije, uključujući i one koje se smatraju malim i srednjim preduzećima (izuzev mikro preduzeća), a uvodi se detaljniji okvir za izveštavanje, koji zahteva od kompanija da pružaju preciznije informacije o tome kako njihovo poslovanje utiče na okolinu i društvo, kao i o tome kako pitanja održivosti utiču na njihovo poslovanje. Takođe, CSRD zahteva od kompanija da izveštavaju prema novim standardima Evropskog izveštavanja o održivosti (European Sustainability Reporting Standards – ESRS), koji su upravo razvijeni kako bi obezbedili doslednost i uporedivost podataka širom EU. CSRD uvodi obavezu da se izveštaji o održivosti proveravaju od strane nezavisnih tela, što povećava pouzdanost informacija koje kompanije pružaju. Direktiva takođe podstiče i digitalizaciju izveštavanja i korišćenje standardizovanih elektronskih formata, uključujući digitalnu taksonomiju, što olakšava pristup i analizu podataka. CSRD naglašava koncept dvostruke relevantnosti, što znači da kompanije treba da izveštavaju ne samo o tome kako njihove aktivnosti utiču na okolinu i društvo već i o tome kako društveni rizici i okolina utiču na njih. Pored prethodno iznetog, Direktiva podržava ciljeve Evropskog zelenog plana i širih napora EU za

održivi razvoj i tranziciju ka klimatski neutralnoj ekonomiji i olakšava procenu investitorima u pogledu finansijskih rizika i mogućnosti koje proizlaze iz klimatskih promena i drugih pitanja održivosti. CSRD cilja na povećanje transparentnosti i odgovornosti kompanija u pogledu njihovih uticaja na održivost, kao i na pružanje korisnih informacija investitorima, potrošačima i drugim zainteresovanim stranama.

Ova direktiva stupila je na snagu 05. januara 2023. godine, a kompanije će morati da primene nova pravila prvi put u finansijskoj 2024. godini za izveštaje koji će biti objavljeni u 2025. godini. Kompanije obuhvaćene

CSRD-om, moraće da izveštavaju prema Evropskim standardima izveštavanja o održivosti – ESRS (European Sustainability Reporting Standards – ESRS), koje je razvila Evropska savetodavna grupa za finansijsko izveštavanje (EFRAG), nezavisno telo koje okuplja različite zainteresovane strane, ali će biti zadržana fleksibilnost u vezi objavljivanja relevantnih informacija na način za koji kompanije smatraju da je najkorisniji, a mogu koristiti međunarodne, evropske ili nacionalne smernice prema svojim karakteristikama ili poslovnom okruženju (na primer, UN Global Compact, ISO 26000, ili Nemački kod održivosti).

Uredba Evropskog parlamenta i Saveta 2023/956 o uspostavljanju mehanizma za regulisanje prekograničnih emisija ugljenika

Uredba o uspostavljanju mehanizma za regulisanje prekograničnih emisija ugljenika, poznata kao CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism), usvojena je maja 2023. godine od strane Evropskog parlamenta, njom su obuhvaćene emisije ugljen-dioksida i po potrebi emisije azotovih oksida (dominantne u sektoru transporta), a uredbom se definiše i delokrug ovog mehanizma na proizvode industrija gvožđa i čelika, cementa, aluminijuma, vodonika i đubriva, kao i na električnu energiju, kada se ovi proizvodi uvoze na carinsko područje EU. Osnova na kojoj je CBAM razvijen je da se sve emisije koje uzrokuju efekat staklene bašte tretiraju na isti način, bez obzira da li dolaze iz zemalja Unije ili iz drugih država. To znači da će emisije uvoznih proizvoda i robe proizvedene na teritoriji Evropske unije biti oporezivane na istim osnovama, čime se omogućava fer konkurencija na tržištu.

Sve je počelo krajem osamdesetih godina prošlog veka, kada je tema klimatskih promena počela da privlači pažnju širom sveta, pa su 1992. godine na Samitu u Rio de Žaneiru, 154 države članice Ujedinjenih nacija (UN) potpisale Okvirnu konvenciju Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC). Ovaj sporazum imao je za cilj stabilizaciju emisije gasova sa efektom staklene bašte (greenhouse gases – GHG) kako bi bio sprečen negativan uticaj na klimatski sistem. Zatim je 1997. godine, potpisan Kjoto protokol, koji je postao jedan od najznačajnijih sporazuma u oblasti zaštite životne sredine i klime i koji je zahtevao ratifikaciju najmanje 55 zemalja, koje su

odgovorne za najmanje 55% svetske emisije GHG. Ovaj uslov ispunjen je tek 2005. godine, a u sporazumu je prepoznato da su razvijene i industrijalizovane zemlje najveći emiteri GHG pa je na njih prebačen teret smanjenja emisije. Prema Kjoto protokolu, razvijene zemlje su se obavezale da u proseku smanje emisiju GHG za 5,2% (8% za EU) u odnosu na nivo iz 1990. godine. Kroz Kjoto protokol, uvedena su tri tržišna mehanizma kako bi se postigli klimatski ciljevi: mehanizam čistog razvoja, što podrazumeva investiranje u čiste tehnologije; zajednička implementacija, što je podrazumevalo da jedna razvijena država sprovodi projekte i u drugim

razvij
ni sis
razvij
skoriš
gim z
Kjoto
pleme
trgov
an Un
– EU
ugljen
glavni
sklade
žava
Tako
stvarn
lako je
je na
je, ka
zemalj
dva na
njene
tada p
Kanad
ma, pa
jenih
njenje
izvešta
za živ
iz 201
postav
Po
đeno
GHG,
ji UN
bra 20
čujući
sporaz
zaustaj
peratur
da se
peratur
se zna
nog ut
planetu
2019,

zveštavaju
ardima iz
– ESRS
Reporting
je razvi-
grupa za
(EFRAG),
ipija razli-
ne, ali će
st u vezi
informacija
e smatraju
gu koristiti
li nacional-
ijim karak-
okruženju
mpact, ISO
lrživosti).

nta

na
nih

ograničnih
Adjustment
Evropskog
po potrebi
a uredbom
rija gvožđa
a električnu
EU. Osnova
kuju efekat
iz zemalja
proizvoda i
ne na istim

55% svetske
lov ispunjen
u sporazu-
su razvijene
njlje najveći
jih prebačen
Prema Kjoto
emlje su se
eku smanje
(8% za EU)
1990. godi-
ol, uvedena
ma kako bi
evi: mehani-
ito podrazu-
te tehnologi-
rtacija, što je
na razvijena
te i u drugim

razvijenim zemljama i međunarod-
ni sistem emisije, koji omogućava
razvijenim zemljama da prodaju nei-
skorišćene kvote emisije GHG dru-
gim zemljama. Nakon potpisivanja
Kjoto protokola, EU je krenula sa im-
plementacijom sopstvenog sistema
trgovine emisijama GHG (Europe-
an Union Emissions Trading System
– EU ETS), međutim, izmeštanje
ugljenika se pokazalo kao jedan od
glavnih izazova, najviše usled neu-
skladenosti klimatskih politika dr-
žava članica EU i ostalih zemalja.
Takođe, ostalo je otvoreno pitanje
stvarnog uspeha Kjoto protokola.
Iako je potpisan 1997. godine, stupio
je na snagu tek osam godina kasni-
je, kad ga je usvojio dovoljan broj
zemalja, u njega nisu bila uključena
dva najveća svetska emitera – Sjedi-
njene Američke Države i Kina koja je
tada pripadala državama u razvoju,
Kanada se povukla iz ovog sporazu-
ma, pa se na kraju svega 36 razvi-
jenih zemalja obavezalo na ispu-
njenje Protokola, od kojih je, prema
izveštaju Komiteta američkog Senata
za životnu okolinu i javne poslove
iz 2016. godine, samo 17 ispunilo
postavljene ciljeve.

Po isteku Kjoto protokola, utvr-
đeno je da su povećane emisije
GHG, zbog čega je na konferenci-
ji UN o promeni klime 12. decem-
bra 2015. godine, 196 država (uklju-
čujući i Srbiju) potpisalo Pariski
sporazum. Cilj Sporazuma je da
zaustavi rast srednje globalne tem-
perature na ispod 2 °C, uz težnju
da se porast srednje globalne tem-
perature ograniči na 1,5 °C, čime bi
se značajno smanjio rizik od negativ-
nog uticaja klimatskih promena na
planetu. Pored toga, 11. decembra
2019, usvojen je Evropski zeleni

dogovor, a cilj je transformacija EU
u društvo sa modernom, efikasnom i
konkurentnom ekonomijom u kojoj će
najkasnije do 2050. godine, emisije
GHG iznositi nula, što znači izjed-
načenje količine emisije koje ispu-
štaju u atmosferu sa količinom koja
se uklanja ili neutrališe iz nje, a
evropskim Zakonom o klimi ovaj cilj
je utvrđen kao obaveza. Zakon je
takođe postavio srednji cilj smanjenja
neto emisija gasova staklene bašte
za najmanje 55% do 2030. godine, u
poređenju sa nivoom iz 1990. godi-
ne. U duhu klimatske neutralnosti,
pravedne energetske tranzicije kao i
samog Evropskog zelenog dogovora,
u julu 2021. godine, predstavljen
je predlog zakonodavnog paketa
„Spremni za 55“ („Fit for 55“) Evrop-
skog parlamenta a sastavni deo ovog
paketa je i Uredba Evropskog par-
lamentu i Saveta 2023/956 o us-
postavljanju mehanizma za reguli-
sanje prekograničnih emisija ugljeni-
ka, usvojena 10. maja 2023. godine.

Prelazna faza CBAM započela
je 1. oktobra 2023. godine, trajaće
tri godine i služiće kao period pri-
lagodavanja, imajući u vidu da od
2026. godine počinje puna primena
odredbe ove Uredbe, što podrazu-
meva da će emisija GHG početi
da se oporezuje. Primena mehani-
zma za regulisanje prekograničnih
emisija ugljenika nesporno će uticati
na izvoz Republike Srbije, naroči-
to u granama industrije sa visokim
emisijama GHG, usled troškova koji
će pogoditi izvoznike u EU.

Tokom prelaznog perioda,
obaveze će biti ograničene isključivo
na podnošenje izveštaja, bez potrebe

¹⁾ The Combined Nomenclature – No-
menklatura carinske tarife

za plaćanjem bilo kakvih finansijskih
naknada i bez obaveze verifikaci-
je izveštaja od strane akreditovanog
verifikatora. Svaki uvoznik koji je u
EU uvezao robu podložnu CBAM
moraće da dostavi kvartalni izveštaj
koji sadrži podatke o:

- ukupnoj količini uvezene CBAM
robe,
- stvarnim ukupnim direktnim i
indirektnim emisijama koje su
sadržane u uvezenoj robi,
- ceni ugljenika koja je već
plaćena u zemlji proizvodnje
za emisije sadržane u uvezenoj
robi, uzimajući u obzir bilo kakve
poptuste ili druge oblike kom-
penzacije koji su dostupni.

Prvi kvartalni izveštaj, koji
obuhvata period do 31. decem-
bra 2023. godine, treba dostaviti
najkasnije do 31. januara 2024. godi-
ne. Počev od 1. januara 2026. godi-
ne, kada stupa na snagu konačni
CBAM sistem, uvoznici će biti
obavezni da svake godine prijavlju-
ju količinu robe uvezene u EU tokom
prethodne godine, kao i emisije koje
su u njoj sadržane. Nakon toga, biće
im potrebno da predaju odgovarajući
broj CBAM sertifikata, čija će cena
biti izračunata na osnovu prosečne
nedeljne aukcijske cene dozvola EU
ETS izražene u €/toni emitovanog
CO2.

Obveznici pravila utvrđenih
CBAM regulativom su:

- proizvođači svih roba navedenih
u listi CN1) kodova iz Priloga I
CBAM Uredbe, koji ove proi-
zvođe izvoze u Evropsku uniju,
- proizvođači roba specifičnih
lista CN kodova iz Priloga I
CBAM Uredbe, koje se koriste
kao prekursori za ugradnju u
druge proizvode CBAM, koji se
potom izvoze u EU,
- proizvođači roba navedenih u li-
sti CN kodova iz Priloga I CBAM
Uredbe, koji prodaju svoje proi-
zvođe trgovcima koji ih zatim iz-
voze u EU,
- uvoznici, koji su najčešće
ovlašćeni CBAM deklaranti (iz-
veštajni deklaranti).

Sve navedeno u praksi znači da
će kompanije koje posluju u Republi-
ci Srbiji a koje svoje proizvode, plasi-
raju na tržište Evropske unije morati
da o emisiji ugljenika izveštavaju
proizvođače roba u EU ili uvoznike
(ovlašćene izveštajne deklarante), u
skladu sa uslovima i rokovima propi-
sanim Uredbom.

*Tatjana Bojanić,
Institut za standardizaciju Srbije,
Beograd*

